

Makso Pirnat, Anton Foerster, zgodovinar dr. Gruden, Finžgar, Meško, Gregorčič, Aškerc, dr. Opeka itd.) Žal pa so — tudi v ostalih poglavjih — avtorjeva opazovanja čisto le površna in razmišljanja včasih kar naivna.

V ameriškem delu teh Spominov, ki prijetno in podrobno popisujejo avtorjeve borbe za obstoj ter njegove živahne stike z duhovniškimi, gospodarskimi in novinarskimi krogi, navaja in označuje pisec na stotine našim izseljencem gotovo ljubih imen, od katerih bi omenil novinarja in pisatelja Ivana Molka in pesnika in skladatelja Ivana Zormana, s čigar prigradnico »Amerikanci« dr. Kern zaključuje svoje Spomine. P. Karlin

Češka knjiga o sodobni ruski književnosti. Niti v ruščini nimamo doslej celotnega pregleda povojne ruske književnosti. Razprave Selivanovskega, Mirskega, Gorbačova, Kogana, Polonskega, Voronskega in dr. obravnavajo samo posamezna obdobja ali literarne probleme in pojave. Tudi v češčini je izšlo nekaj razprav Běhounka, Mencáka, Pišeka, Weila in dr., toda obsežna, letos izšla knjiga bratislavskega profesorja dr. Josefa Jiráskaa »Sovětská literatura ruská 1917—1936« (Praha, V. Petr, 336 + 4 str.) je prvi temeljiti pregled najnovejše ruske literature.

Sestaviti objektivni pregled literarnega ustvarjanja v Rusiji po revoluciji je sila težko, če ne nemogoče. Prof. Jirásek je prečital skoraj vsa glavna literarna dela tega obdobja, se je poglobil v probleme sov. literarnega življenja in vendar nam tudi njegova knjiga ni prinesla vpogleda v nekatera dokaj važna vprašanja literarnega dogajanja in nam ni zadovoljivo pojasnila nekaterih problemov. Mislim na pr. na vlogo in pomen literature v razvoju graditve novega življenja v Rusiji, na njeno razmerje do sov. gospodarske in kulturne politike in prav tako na problem, v koliko in kje so vidne sledi predvojnih smeri. Zelo važno je n. pr., kako se odražajo v sodobni ruski književnosti tradicije realizma, simbolizma itd. Teh vprašanj se sicer dr. Jirásek čisto dotika, a ni jim posvetil pažnje, kakršno bi zahtevala.

Jirásek je razdelil svoj pregled v nekaj razvojnih obdobjih. V uvodu pokaže glavne literarne smeri, potem preide k posameznim obdobjem in tu dobro karakterizira sledeče smeri: simboliste, akmeiste, imažiniste, kmetsko poezijo, futuriste, lefovce, konstruktiviste in proletarsko poezijo, nakar preide k predvojnemu prozaikom (Bunin, Šmelev, Averčenko, Remizov, Zamjatin, Veresajev, Čirikov), nato k starejši generaciji proletarske literature, k skupini kmetskih pisateljev, sto strani posveča t. zv. »poputčikom« (= sopotnikom), h katerim spadajo najpomembnejši ruski pisatelji po revoluciji (Babel, Vs. Ivanov, Sejfulina, Lavrenjev, Pilnjak, Fedin, Zoščenko, Nikitin in dr.), nakar obravnava mlajšo proletarsko literaturo. V poglavju »Od revolucionarne romantike k socialističnemu realizmu« nas seznanja z množico pesnikov in pisateljev, ki opisujejo rusko kolektivizacijo in industrijsko izgradnjo vse do najmlajših. Omenja mladinske pisatelje, humoriste in humaniste, nakar posveti samo deset strani sovjetski drami. V zaključnem poglavju je strnil svoja opažanja v splošno karakteristiko z značilnimi trditvami:

Večina sovjetskih pisateljev, pravi avtor, se je z velikimi težavami prebila k svetlobi od spodaj, kjer je tema in beda, življenje polno trpljenja, kjer bogato žanje smrt. — Prešli so skozi pestro in često čudovito šolo življenja; delali so v rudnikih, v tovarnah, na ladjah, dihali so plesnivi zrak podzemeljskih ječ, karbolov smrad bolnic, strupeni zrak kleti, preživeli so grozo smrti na frontah, v jarkih, ali pa čakali zadnjih trenutkov življenja pred usmrčitvijo. Vendar jih večina ljubi življenje, morda tem bolj, čim intenzivneje so preživeli sladkost darovanega življenja.

To je največji plus sovjetske literature: je optimistična, iz nje diha energija in tek do življenja. Predvojno književnost je spremljal vonj po pesimizmu, melanholiji, po težkem, celo nezdravem filozofskem razglabljanju. V novem optimizmu je veselje nad izvršenim delom, nad dejstvom, da Rusija ustvarja, da stremi dohiti in prehiteti v tehniki Ameriko in pri tem ustvarjati drugačen družabni red... Nas pa ne čudi tehnični napredek, četudi ga ne podcenjujemo; bolj nas čudi mladostni elan, mladost, energija, in sicer ravno tam, kjer je prej veljalo geslo »ničevno«. Če je bil prej predmet umetniškega ustvarjanja t. zv. »lišnj čelovjek«, ga je danes zamenjal človek dejanja, plodonosnega dela, še pred nedavnim brezprizorni, npravno skoro izgubljeno bitje. A mi bi želeli še več: slikanje ljudi, kot jih oblikuje sovjetska resničnost ne samo s pozitivne, temveč tudi z negativne strani.

Kljub razlikam med preteklostjo in sedanostjo ne pomeni sovjetska literatura popolnega preloma s tradicijo; sovjetski pisatelji navezujejo po umetniški in metodični strani na prejšnje čase, ruska kritika neprestano poziva, naj se pisatelji učijo pri klasikih. Zato opažamo znaten vpliv Tolstoja, Dostojevskega, Turgenjeva, Gogolja in Čehova.

O svobodi ustvarjanja pravi dr. Jirásek: Ne bomo se prepirali o tem, če je taka svoboda v buržoazni demokraciji ali je ni; vedno gre za pisateljevo notranje prepričanje, v koliko se čuti svobodnega. Dobil sem vtis, da tega notranjega prepričanja ruski pisatelji doslej na splošno nimajo.

Življenjske izkušnje imajo sovjetski pisatelji bogate. Mnogi potujejo v doslej malo znane pokrajine in razpolagajo z gradivom, kakršno se ne nudi sodobnemu pisatelju Zapada. Imajo tudi srečo, da njihovi spisi lahko izhajajo v veliko tisočih izvodih in da prihajajo v prevodih do vsega sveta. Pisatelji uživajo tudi vso podporo. Sistem pa seveda protežira tiste, ki mu služijo. Gmotno jih podpira, daje jim krasna stanovanja, dobro plačo, omogoča jim potovanja in študij ruskih pokrajin, razširja njih dela. Lahko bi kdo po pravici vprašal, ali ni sovjetska literatura plačana dekla vladajočih. To misel moram zavrniti. Ali se naj bi pustili pisatelji, ki so preživeli grozo smrti, trpljenja, muke najhujše vrste, zavestno plačevati? Nekaj slabih karakterjev ne prihaja v poštev. Dopuščam, da nimajo, kot rečeno, popolne notranje svobode, vendar verujem v njihovo čistoto značaja. Saj so naposled znali ostro kritizirati napake.

Po čisto umetniški strani me moti pri mnogih delih neka suhoparnost, razvlečenost, premajhna zaostrenost, nagnjenost bolj k faktografiji kot h globoki analizi družabnega reda, bolj k shematizmu, zgolj k zunanji izdelanosti t. zv. oficijelnih tém kot k raznobarvnosti. S tem seveda ne zanikam zaslug, ki so si jih mnogi pridobili v formalnem oziru. Prednost ruskih del je tudi živahnost dejanja, bogastvo prizorov in dogajanja. Zgodovina je seveda v službi sodobnosti. Ruska sovjetska literatura ima sploh bolj utilitaren, bojevit značaj. Po jezikovni strani so obogatili literarni jezik z množico provincialnih izrazov; ni vedno lahko brati mnoga dela v originalu; potreben bi bil nov ruski slovar.

Jiráskova knjiga ni pisana v težkem slogu, tudi ne kaže stremljenja po kakih metodičnih novostih; prav to je njena prednost. Pisatelje posameznih smeri je obdelal skupno; navaja na kratko življenjepis, dela, njihovo vsebino, pri pesnikih odlomke pesmi in karakteristiko. Izogiblje se ocene in končnoveljavne sodbe, rad pa pristavi svoj osebni vtis. Že iz tega vidimo, da bo ta knjiga dobro vršila predvsem nalogo vodiča po najnovejši ruski literaturi, čas pa bo seveda zahteval veliko korektur, kakor pri večini takihle spisov.

Oton Berkopec